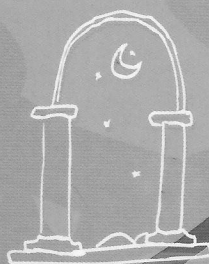
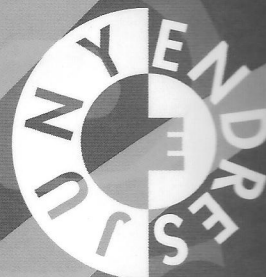

800 PTES

CENDRES DE JUNY

NÚMERO 2 • 1995

INSTITUT D'ESTUDIS GERMANS VILLANUEVA • XÀTIVA

L'ERMITA DE SANT SEBASTIÀ, PATRÓ DE MONTESA

Josep Cerdà i Ballester

Si algú visita, sense ànim necròfil, el cementiri de Montesa, bé perquè té vincles familiars, o simplement per curiositat, trobarà junt a aquest, una mena de casota, una construcció de maçoneria emblanquinada, a la qual, s'accedeix per una porta de metall, una vegada s'ha flanquejat el reixat que tanca el recinte.

El viatger curiós s'hi trobarà, una vegada accedisca, amb un altre habitacle petit, fet d'obra, que s'utilitza per a realitzar les disseccions. Junt a això, alguna làpida per terra i alguna que altra deixalla. Al fons, un altar d'obra.

I si pregunta a algú, no massa vell: què és això?, potser li responga que no ho sap, que la «casota» ha estat durant tota la vida, el magatzem del cementiri.

La veritat és que s'hi troba a l'ermita de Sant Sebastià. Exterior-

ment no té ni aspecte d'ermita, sols dins un vell altar, i el testimoni dels nostres avis.

DESCRIPCIÓ

L'ermita de Sant Sebastià de Montesa, situada al costat del cementiri, és un rústic edifici, de planta rectangular, pintat amb calç, tant interior com exteriorment. El carreu s'empra als angles de la construcció, així com els brancals i a la llinda que emmarquen una possible porta, ubicada al costat oest, segurament l'accés original, avui ubicat, i on sols una petita finestreta deixa passar la llum.¹

La coberta, a dues aigües, sostinguda per bigues de fusta en forma de tises i rajola massissa com a element, i coberta amb teula àrab. Uns tirants de ferro, col·locats durant la segona meitat d'aquest segle, amarren els murs, potser siga indicatiu de l'es-

tat d'abandó al qual s'havia arribat.

Només accedim a l'interior, ensopeguem amb l'habitació que aprofita per a fer les disseccions. En ella, i durant les obres per a fer aquest recinte, aparegué al mur est, a ambdós costats d'una fornícula, un estrany disseny pictòric a base d'elements arquitectònics. En un d'ells, una columna jònica, un entaulament rematat per boles i una inscripció amb la data de 1623.² Al mateix mur, l'actual encarregat del cementiri va fer obrar tres làpides de ceràmica que porten les dates de 1857 i 1888.³

ANTECEDENTS

El testimoni més antic sobre la devoció a Sant Sebastià a la vila de Montesa el trobem al mateix retaule que presidia l'ermita, recentment restaurat,⁴ i que a la seua predel·la duu la data de 1559. La iconografia

¹ Vegeu foto 1.

² Les obres indicades s'executaren el mes de maig de 1991.

³ Existeix també una làpida de marbre de 92 x 57 cm, situada als peus de l'actual porta d'entrada, que podríem relacionar amb Mossèn Vicente Primo, beneficiat de la Parròquia de Montesa.

⁴ L'esmentat retaule va ser restaurat per Vicent Ripollés i Xavier Sambonet, i costejat per la Conselleria de Cultura de la Generalitat. Vegeu Cerdà, J. "La Parròquia de Montesa recupera un nuevo lienzo fechado en el año 1559". *Levante-EMV*, dimarts, 3-VIII-1993. Edició la Costera.

Ermita de Sant Sebastià. Vista parcial des del costat oest

del planell central⁵ ens presenta el màrtir de les fletxes acompanyat pel Papa Sant Fabià i Sant Roc. Tant Sant Sebastià com Sant Roc són advocats contra les pestes, dins la devocionalitat cristiana. Aquest fet, entre d'altres, potser haja fet pensar a Súcias,⁶ que l'ermita de Sant Sebastià de Montesa va ser erigida per un vot que va fer el poble en temps de pesta, indicant la de 1648.⁷

La visita pastoral de 1596⁸ ens

indica els comptes de l'administració de l'ermita, a més que s'ha de fer una casulla.

El frare montesí Hipòlit Samper ens indica a propòsit de la visita del rei o del lloctinent general de l'ordre de Montesa al convent: «*La Villa de Montesa (esto es, el Sub-Clavero, el Justicia, Jurados, y demás Ministros que la componen) sale a recibir al Lugarteniente General a la raya de su término; y después de haberle dado la*

bienvenida, y hecho el obsequio debido, ponese el Lugarteniente general en medio de los dos mas dignos, que son, el Sub-Clavero y el Justicia, y prosigue de este modo su camino hasta la Hermita de San Sebastián...»⁹

Potser l'accés a l'ermita que ací s'indica siga a través del camí que està front la desapareguda Venta de Mentirola, que estava al costat del barranc del mateix nom, i que les obres de l'autovia s'han endut per a sempre.

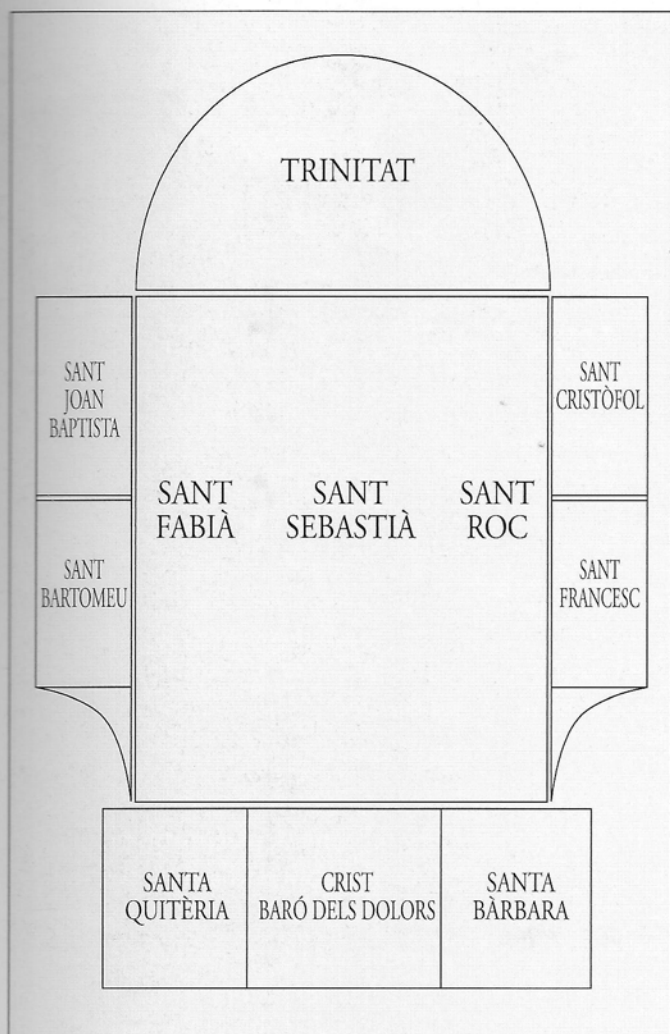
⁵ Vegeu gràfic 1.

⁶ Súcias, José: *Apuntes Históricos de la Villa de Montesa*. BPV Nicolau Primitiu, mss. 23.

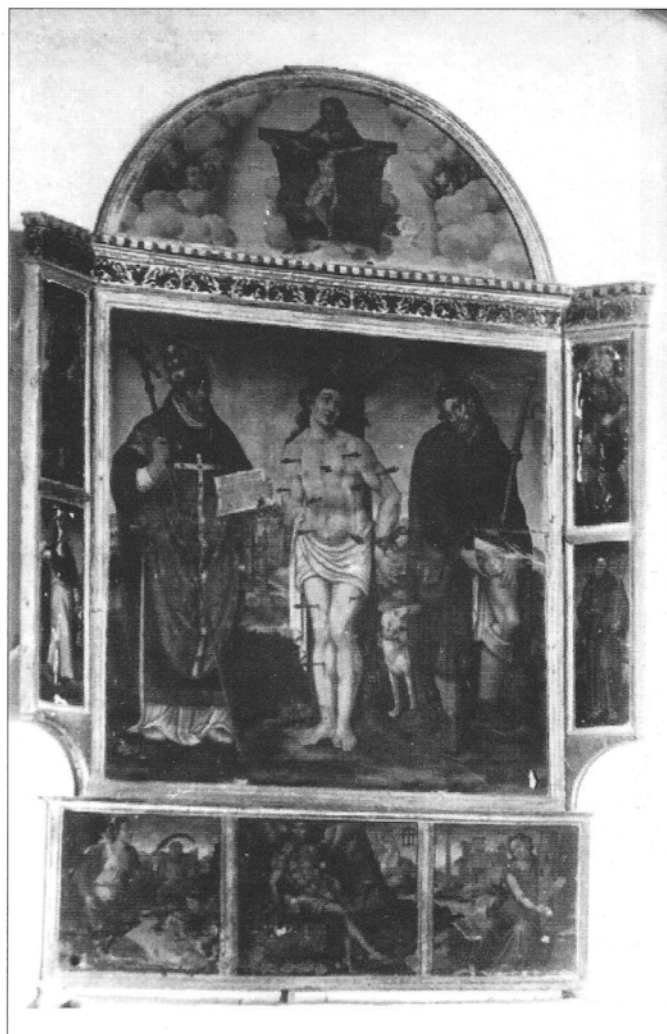
⁷ Súcias, J: Ob. Cit. Dins el context de la Segona Germania l'any 1647 una pesta afectà la zona de Muro; Ernets Belenguer, (coord.) *Història del País Valencià*, vol. III, pàg. 153.

⁸ Sobre aquesta visita pastoral, l'original de la qual es troba a l'AHN, secció d'Ordres Militars, sign. 881-C, podeu consultar l'article de Na Mª Irene Manclús i Cunyat: "Visita Pastoral de 1596 a les esglésies parroquials de Montesa i Vallada", en *Documenta*, n° 2. Associació Cultural d'Amics del Castell "fra Miquel d'Aràndiga". Montesa, 1994.

⁹ Samper, Hipòlit: *Montesa ilustrada*. Vol. II, pàg. 411, paràgraf 648 C.

Gràfic 1

Retaule de Sant Sebastià. Foto Sarthou.

Posteriorment, un text de l'Arquebisbe Fabián y Fuero ens diu: «*La Hermita con invocación de San Sebastián con casa contigua para el Hermitaño*».¹⁰

Pel mes de desembre de 1900, Josep Pla Ballester, Rector de la Seu de Xàtiva, realitzava una visita pastoral a l'església de Montesa, indicant a propòsit de l'ermita: «*Es regular y bien conservada, carece de*

ornamentos y para la celebración de la Santa Misa se llevan de la parroquia».¹¹

Pedro Sucías, en dos manuscrits que dedica al seu amic Vicente Román Terol,¹² batlle i regidor de l'Ajuntament de Montesa en diverses ocasions, és més explícit en quant a l'ermita, destacant la vàlua del retaule que hi havia a l'altar. A més, en un dels texts, assegura que el quadre pertany a l'escola de Joanes, i que

l'ermita és la més antiga del poble.¹³ D'una gran importància és la notícia que ens dóna sobre la ubicació del cementiri, al costat de l'ermita, durant el mes de maig de l'any 1816.¹⁴

Arribats als anys de la Guerra d'Espanya es va nomenar Xàtiva una «*Subjunta Delegada*» per al salvament del patrimoni artístic de la comarca. En conseqüència, i assessorats per Sarthou, des de Montesa

¹⁰ *Primera parte de la Relación hecha en virtud de la Real Orden de Su Majestad, de 18 de abril de 1790.* Arxiu del Ministeri d'Afers Estrangers, mss. 35, fol. 182 v.

¹¹ Arxiu de la Parròquia de Montesa, sign. V.p. 1.

¹² Sucías, ob. cit.

¹³ La consulta d'aquest text la deguem a l'amabilitat d'una persona descendent de V. Román Terol, que conserva el manuscrit.

¹⁴ Així consta al manuscrit 35 de la BPV esmentat suara.

Pintures murals aparegudes durant les obres realitzades en maig de 1991

passà a Xàtiva el retaule de l'ermita de Sant Sebastià.¹⁵ Posteriorment, tornaria a Montesa, on el podem admirar en l'actualitat en una de les capelles laterals de l'església parroquial, ja restaurat.

Mentre tant, l'ermita perdé el culte, es convertí en magatzem del

cementiri i ja, ni tan sols, constava als censos estadístics de l'Arquebisbat de València.¹⁶

Tot un grapat d'interrogants ens vénen ara a la memòria. ¿Serà aquesta l'ermita que citen els texts del segle XVI? La veritat és que en vista del seu aspecte actual no go-

sem pronunciar-nos al respecte.

Últimament, aprofitant que s'estan fent obres d'ampliació del cementiri, una de les propostes haguera pogut ser recuperar l'ermita com a capella, fent l'oportuna edificació per a magatzem i d'altres usos. La proposta, però, se l'endugué el vent.

¹⁵ Vegeu Sarthou, C. *El Martirio del Arte Cristiano en 1936 i Salvemos el arte. El tesoro artístico después de 1936*. València, 1939.

¹⁶ Un dels censos estadístics més complets que publicà l'Arquebisbat de València, fou (ple d'errades) el de 1963. En referir-se a Montesa (pàg. 518) no hi consta l'ermita.